
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

**Η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών από την τοπική αυτοδιοίκηση στις εφαρμογές της κοινωνικής πολιτικής.
Το παράδειγμα εφαρμογής σε δήμους της Περιφέρειας Ηπείρου.**

*Αικατερίνη Ντάφλου**

Η διδακτορική διατριβή που παρουσιάζεται εκπονήθηκε στο Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής, της Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Παντείου Πανεπιστημίου και υποστηρίχθηκε τον Οκτώβρη του 2016. Η τριμελής συμβουλευτική επιτροπή στελεχώθηκε από τον Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Α. Μουσίδη (επιβλέπων), τον Καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου κ. Ι. Καλογήρου (μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής) και τον Επίκουρο Καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Κ. Δημουλά (μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής). Η διατριβή εξετάζει το πρόβλημα του τόπου στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής.

Λέξεις-κλειδιά: Κοινωνική πολιτική, τοπική αυτοδιοίκηση, Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

* Διδάκτωρ Κοινωνικής Πολιτικής, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο email: katentaf@yahoo.gr

The utilization of information and communication technologies by local government in social policy applications:

The example of implementation in municipalities of the Epirus region

Ekaterini Daflou

The doctoral dissertation presented was prepared by the Department of Social Policy, Panteion University School of Political Science. According to the committee resolution, the dissertation was approved in October 2016. The committee was consisted of the primary supervisor Professor A. Moissidis and two committee members, from the Technical University of Athens Professor I. Kalogirou (committee member) and from Panteion University Assistant Professor K. Dimoulas (committee member). The doctoral dissertation examines the problem of locality through social policy practice.

Keywords: Social policy, local government, Information and Communication Technologies

Εισαγωγή

Στη διατριβή εξετάζεται το πρόβλημα της πρόσβασης των πολιτών στις δομές της κοινωνικής πολιτικής και της υγείας, που σχετίζονται σε σημαντικό βαθμό με τον τόπο κατοικίας και την προνομιακή ή όχι γεωγραφική του θέση. Η δύσκολη ή ανέφικτη πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πολιτικής είναι μια μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, η οποία θέτει σε άμεσο κίνδυνο την ανθρώπινη επιβίωση, ειδικά σε απομονωμένα και δυσπρόσιτα περιβάλλοντα. Πρόκειται για ένα φαινόμενο διακρίσεων, το οποίο έχει χωρικά χαρακτηριστικά, που συνδέονται σημαντικά με τις επιδράσεις του τόπου κατοικίας και άλλων κοινωνικών, θεσμικών και ατομικών παραγόντων.

Η διατριβή έχει δομηθεί στη βάση τριών διαστάσεων που αλληλοσυμπληρώνονται. Πρώτον, στη θεωρητική συσχέτιση της κοινωνικής πολιτικής με αυτή του τοπικού κοινωνικού κράτους και του χώρου. Γίνεται προσπάθεια καταγραφής και κριτικής προσέγγισης της νομοθετικής και λειτουργικής ολοκλήρωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης

που περιλαμβάνει τη νομιμοποίησή της στην κοινωνική πολιτική. Προκύπτουν ως εκ τούτου συγκεκριμένα ζητήματα εφαρμογής της, υπό την επίδραση των ευρωπαϊκών πολιτικών, αλλά και προβληματισμοί για τις προσαρμογές της τοπικής αυτοδιοίκησης κάτω από την πίεση της δημοσιονομικής κρίσης. Δεύτερον, στην κριτική επισκόπηση των πολιτικών της ηλεκτρονικής και ψηφιακής προσαρμογής της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τρίτον, στην εμπειρική διερεύνηση της προβληματικής του χώρου στην επίτευξη της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πολιτικής. Ειδικότερα, η έρευνα διεξήχθη σε απομακρυσμένους και δυσπρόσιτους δήμους της Περιφέρειας Ηπείρου που διακρίνονται για το αραιοκατοικημένο του χώρου αλλά και για τα υψηλά ποσοστά γερασμένου και ανάπηρου πληθυσμού. Η συνοπτική ανάλυση των τριών αυτών διαστάσεων παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Τόπος και κοινωνική πολιτική: Θεωρητικές σχέσεις

Η θεωρητική συσχέτιση τόπου με την κοινωνική πολιτική βασίζεται σε δευτερογενή επεξεργασία επιστημονικών μελετών και σε συστηματική επισκόπηση διεθνών επιστημονικών περιοδικών. Η ανάλυση επιχειρείται στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια της διατριβής. Σε αυτά επιδιώκεται η αποτύπωση της κύριας επιστημονικής συζήτησης και των σχετικών ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών αναφορικά με τη συνολική αναθεώρηση του ρόλου, των λειτουργιών και της δομής του κράτους. Από τη σχετική διερεύνηση προκύπτει ότι, σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη διεθνή οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα, τα κράτη προσπαθούν να ανταποκριθούν σε παλιές και νέες ανάγκες, αναδιοργανώνοντας πολλά από τα επίπεδα παρέμβασης σε γενικό και ειδικό επίπεδο. Αναθεωρούν με την έννοια αυτή το σύνολο της πολιτικής τους εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, εξαναγκάζοντας την πλήρη θεσμική ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης, προβάλλοντας το τοπικό ως άμεσα ελέγξιμο πεδίο εφαρμογών, άρα με περισσότερες ελπίδες να επιβιώσει σε αυτή την κρίση.

Εκεί αναδεικνύεται ένας συστηματικότερος θεωρητικός διάλογος που υπερασπίζεται την κατοχύρωση των κοινωνικών πολιτικών και τη συγκράτηση ενός επιπέδου κοινωνικής προστασίας. Προκύπτουν από τη συζήτηση αυτή θέματα που άπτονται

της αναδιανομής οικονομικών πόρων κι εστιάζουν στην αναδιάταξη της κοινωνικής πολιτικής στο ευρύτερο πλαίσιο των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.

Κοντά σε αυτές τις πολιτικές αναδύεται η τοπικότητα μέσα από την ψηφιοποίηση της διακυβέρνησης και την πορεία κατοχύρωσης των «Ψηφιακών Δήμων» στην καθημερινότητα του πολίτη ως πορείας εξορθολογισμού της δημόσιας διοίκησης και προσέγγισης του πολίτη στο πιο προσιτό προς εκείνον και μικρότερο διοικητικό θεσμό, τον δήμο. Το θεμελιώδες ερώτημα είναι αν τελικά ο προσδιορισμός των γεωγραφικών ορίων και των αποστάσεων συνιστά οριοθέτηση ή δημιουργία ενός προβλήματος.

Επειδή, ωστόσο, η κλίμακα της τοπικότητας είναι μεταβαλλόμενη χρονικά και διοικητικά, αναγκαστικά προκύπτει στην ουσία της συζήτησης ο τεμνόμενος χώρος μιας χωρικής και κοινωνικής ανάλυσης. Υπό την έννοια αυτή, η όποια τεχνολογική όψη της τοπικότητας των κοινωνικών πολιτικών αφορά στη δυνατότητα να αντισταθμίσουμε τα γεωγραφικά ζητήματα με ευέλικτες και προσαρμοζόμενες εφαρμογές. Έτσι η διευκρίνιση μεταξύ των γεωγραφικών ορίων και των αποστάσεων χωρίζει τις ουσιαστικές από τις σχετικές χρήσεις των όρων και εντοπίζει την ανάγκη μιας συζήτησης που αφορά στην σύνθεση της τοπικότητας μέσα στις κοινωνίες.

Η μοναδική σε κάθε τόπο δημιουργία και σύλληψη των τοπικών φαινομένων και η σύνθεσή τους μέσα στις κοινωνίες που αφορούν ή η κατάτμησή τους μάς επιτρέπει να θεωρήσουμε τις τεχνολογικές παρεμβάσεις (πολιτικές ρυθμίσεις) που αφορούν την εσωτερική και διαρκή συγκρότηση των δομών. Αποτελούν εν τέλει προσπάθειες ενίσχυσης των υπηρεσιών και καλύπτουν εμφανώς τις προσδοκίες αλλαγής του διοικητικού συστήματος με προσαρμοσμένα στα τοπικά στοιχεία χαρακτηριστικά.

Μια συνεπής πολιτική αποτελεί εφαρμογή ενός τρόπου απόφασης και των μέσων που τη συγκροτούν. Στην προοπτική εισαγωγής της τεχνολογικής διάστασης στην υποστήριξη της κοινωνικής πολιτικής, οι βασικές προσδοκίες αφορούν στον τρόπο και στον τόπο. Η «ανάγκη» των ευάλωτων ομάδων της έρευνας είναι μια ερμηνευμένη έννοια, που υποδηλώνει ένα έλλειμμα. Αφορά το «υποκείμενο» της αποδοχής των πολιτικών της εξισορρόπησης της ανάγκης, αλλά ταυτόχρονα και τους φορείς αυτής της ενέργειας, τις δημοτικές υπηρεσίες.

Ηλεκτρονική διακυβέρνηση και τοπική αυτοδιοίκηση

Σε αυτό το επίπεδο διερεύνησης η επεξεργασία του (νέου) διοικητικού προτύπου της τοπικής αυτοδιοίκησης ανέδειξε ότι προκύπτει ως αποτέλεσμα ευρύτερων αναδιατάξεων. Η έμφαση στις πολιτικές της κοινωνικής πολιτικής, ειδικά για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και τους περιθωριοποιημένους από το σύστημα των κοινωνικών υπηρεσιών, δίνει στην τοπική αυτοδιοίκηση διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στις παρελθούσες δομές και τις λειτουργίες του κοινωνικού κράτους και μιας μελλοντικής κατάστασης κοινωνικής στήριξης.

Η κοινωνική πολιτική, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) αποτελούν τις βασικές εννοιολογικές κατηγορίες αυτής της μελλοντικής δομής. Το ερώτημα ποιες από αυτές αρμόζουν περισσότερο στην ανάπτυξη ενός νέου αναλυτικού πλαισίου στο τοπικό πεδίο οδηγεί στο να αναδείξει την ιδιόμορφη σχέση αυτών των τριών παραμέτρων και τη (δυναμική) αλληλεπίδραση τους.

Η ανάπτυξη ενός τεχνολογικού μοντέλου προσφοράς και οργάνωσης υπηρεσιών κοινωνικής πολιτικής και υγείας στα πλαίσια της διατριβής ακολουθεί τη γενικότερη εμβάθυνση των ευρωπαϊκών πολιτικών στο πεδίο. Εστιάζει, όμως, και είναι προσαρμοσμένο στα τοπικά χαρακτηριστικά μέσα από την αναζήτηση των χαρακτηριστικών των δράσεων κοινωνικής πολιτικής σε δήμους με συγκεκριμένα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Σημαντικό για τη μοντελοποίηση αυτή της τοπικής κοινωνικής πολιτικής είναι η κατανόηση των προβλημάτων των ηλικιωμένων και των Α.με.Α. που προκύπτουν ως απόρροια της σωματικής και οικονομικής αδυναμίας, της ηλικίας αλλά και των δομών που τους περιβάλλουν και επηρεάζονται από την γεωγραφία του τόπου, του δήμου. Η ανάδυση λοιπόν μιας πρότασης πολιτικής που προκύπτει με τη διατριβή αφορά σε μια τοπική αυτοδιοίκηση με χωρικά εστιασμένα και προσαρμοσμένα χαρακτηριστικά, που χρησιμοποιεί τις Τ.Π.Ε. στο χώρο της κοινωνικής πολιτικής με στόχο την απορρόφηση και την απομείωση της «*επίδρασης του τόπου κατοικίας*».

Η πρόταση αυτή απαντά στο ερώτημα σε ποιες αρχές θα πρέπει να στηριχθούν οι μελλοντικές εξελίξεις όταν συμβαίνουν σημαντικές αλλαγές σε σχέση με τη γήρανση του πληθυσμού, τις νέες μορφές εργασίας και οικογενειακής ζωής, και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η δυνατότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης να προσαρμοστεί στις αλλαγές και

να πράξει έγκαιρα ως τεκμήριο της πολιτικής της αξιοπιστίας θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η εγγύηση της κοινωνικής της επάρκειας.

Η μέχρι σήμερα εμπειρία από την μελέτη των δήμων δείχνει πως κάτι τέτοιο δεν εκπληρώνεται επαρκώς. Ωστόσο, υπάρχουν ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των λειτουργικών και δυναμικών ικανοτήτων των δήμων που μπορούν να αξιοποιηθούν. Η συνολική εικόνα έκπτωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης ενδυναμώνεται από την ανάδυση μια άτυπης κοινωνικής πολιτικής με επίκεντρο τις υπηρεσίες υγείας από το ανθρώπινο δυναμικό των μόνιμων κατοίκων των περιοχών. Τα άτυπα αυτά κοινωνικά δίκτυα σχηματίζονται από εθελοντές σε διαφορετικά γεω-κοινωνικά πλαίσια και διαθέτουν συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Η επαλήθευση ή μη αυτών των ισχυρισμών επιχειρείται στο τρίτο μέρος της διατριβής με την παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας πεδίου.

Έρευνα πεδίου σε δήμους της Περιφέρειας Ηπείρου

Τα ερευνητικά ερωτήματα που καθόρισαν τη μεθοδολογία της έρευνας πεδίου ήταν το ποια είναι η εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής και πώς σχετίζεται με τις συνθήκες του χώρου, στον οποίο ζει ο δυνητικός χρήστης. Συγκεκριμένα πώς οι υφιστάμενες πολιτικές της τοπικής αυτοδιοίκησης καλύπτουν τις ανάγκες της κοινωνικής πολιτικής και της υγείας. Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης αποτελεί διαχειριστικό ζητούμενο, όχι μόνο εξαιτίας του πλήθους των αρμοδιοτήτων που της δόθηκαν με τις νομοθετικές παρεμβάσεις, αλλά κυρίως λόγω της αξιοποίησής τους υπό το πρίσμα των κριτήριων της αποτελεσματικότητας, της άμεσης εξυπηρέτησης και της έγκαιρης χρονικής ανταπόκρισης.

Βασικό επίσης ερώτημα της έρευνας αποτέλεσε ο αποκλεισμός συγκεκριμένων ομάδων έτσι όπως συνδέεται με χαρακτηριστικά ατομικά (όπως η ηλικία αλλά και η αναπηρία) και άλλα ειδικότερα στοιχεία, αλλά και γενικά (τόπος διαμονής), καθώς και με αδυναμίες του συστήματος διοίκησης, που μεγαλώνει το χάσμα του τεχνολογικού χώρου. Εν τέλει, η προσβασιμότητα των υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης και της μη διακριτής εξυπηρέτησης από αυτές, για ευάλωτες και μη ομάδες του πληθυσμού, είναι ένα θεμελιακό ζήτημα για κάθε δήμο και περιοχή και πώς ολοκληρώνεται;

Η κοινωνικό-οικονομική κρίση έχει αυξήσει την ζήτηση για δημόσιες δαπάνες εξαιτίας της συρρίκνωσης των προσωπικών δαπανών. Αυτό παράγει για την τοπική αυτοδιοίκηση επιβάρυνση, γιατί θα πρέπει να διαμορφώσει κατάλληλες υπηρεσίες (επαρκώς στελεχωμένες, οικονομικά βιώσιμες, συμβατές με τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, κοντά στον πολίτη κ.λπ.) ούτως ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στο δύσκολο ρόλο της.

Η ανάπτυξη λοιπόν της κοινωνικής πολιτικής μέσω των Τ.Π.Ε. αφορά δύο βασικές παραδοχές εκ μέρους της πολιτείας, των αυτοδιοικητικών φορέων και των πολιτών:

- *Η πρώτη* αφορά στην πεποίθηση ότι ο φορέας οφείλει με κάποιο αποτελεσματικό και άμεσο τρόπο να είναι κοντά στον πολίτη, σε κάθε περίπτωση που υπάρχει δηλωμένη ή άδηλη ανάγκη του. Αφορά, ακριβώς, την εδραίωση της πιο δυνατής και κοντινής σχέσης μεταξύ των συστατικών δομών μιας κοινωνίας, πολιτών δηλαδή και φορέων.
- *Η δεύτερη* αφορά στην τοποθέτηση αυτών των δομών και στην αντίδρασή τους στα ζητήματα της υγείας και της αναγκαιότητας που προκύπτει με την ηλικία ή/και την αναπηρία για σωματική κι όχι μόνο υποβοήθηση των ανθρώπων που αφορά. Κοινό ζητούμενο κάθε τέτοιας συνολικής στην ουσία προσπάθειας της κοινωνίας, έχει θεωρητικά τουλάχιστον, ως κατεύθυνση την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων προαγωγής της υγείας, προς όφελος των μελλοντικών προσπαθειών.

Μερικές φορές, μια καθολική υπηρεσία αποτελεί μια διαδικασία διαλογής τού τι παρέχεται και σε ποιους. Αποτελεί στην ουσία ένα πρωτοβάθμιο επίπεδο πρόληψης που περιλαμβάνει διαδικασίες για να επιβεβαιώσει ή να διαψεύσει μια διάγνωση και πολύ περισσότερο εντατικές, αλλά και εξατομικευμένες, υπηρεσίες για όσους διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο. Η αποτελεσματικότητα και η οικονομική αποδοτικότητα της υπηρεσίας πρόληψης και παρέμβασης θα εξαρτηθεί από το τελικό σύνολο των υπηρεσιών και από την ικανότητα του συστήματος υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, να στοχεύσουν και να περιορίσουν την δαπάνη με υποδείξεις και παρεμβάσεις σε εκείνους, που θα μπορούσαν να επωφεληθούν από αυτές.

Στην ελληνική ύπαιθρο το ποσοστό των ηλικιωμένων και αναπήρων είναι σημαντικό και χαρακτηρίζει τη σύνθεση της τοπικής ελληνικής κοινωνίας στο μικρότερο σχηματισμό της, το χωριό. Οι ηλικιωμένοι και ανάπηροι που ζουν εκεί, όχι μόνο ηλικίας και σωματικής ασθένειας, αλλά και λόγω των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών του

τόπου εγκατάστασης, αντιμετωπίζουν μια σειρά καθημερινών προβλημάτων στην κάλυψη των βασικών τους αναγκών και των πιο εξειδικευμένων, όπως η υγεία και η κοινωνική πολιτική. Οι εξωτερικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν το πεδίο δράσης τους δυσκολεύουν τη ζωή τους, αποτελούν δε ένα πλαίσιο κοινωνικής απομόνωσης και δυνητικής στέρησης, που εξετάζεται στην παρούσα έρευνα. Η περιθωριοποίηση και η ενσωμάτωση των ευπαθών αυτών ομάδων στον κοινωνικό ιστό είναι μερική, αποσπασματική και επιλεκτική. Η ικανότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες και η δυνατότητα χρήσης από αυτούς τους χρήστες, επηρεάζει την ενσωμάτωση και τον αποκλεισμό τους.

Η έρευνα έγινε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση έλαβε χώρα μια ποσοτική έρευνα δύο κατευθύνσεων στους υπό έρευνα δήμους. Στόχος ήταν να καταγραφούν τόσο οι πολιτικές των δήμων όσο και η εμπειρία των πολιτών-χρηστών (ηλικιωμένων και Α.με.Α.) των υπηρεσιών. Στην κατεύθυνση αυτή τα δύο πρώτα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τα στελέχη κοινωνικής πολιτικής των δήμων και ακόλουθα 100 ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από ηλικιωμένους και άτομα με ειδικές ανάγκες που διαμένουν μόνιμα στους δήμους της έρευνας. Με στόχο την καλύτερη περιπτωσιολογική ανάλυση σε δεύτερη φάση ακολούθησαν 14 συνεντεύξεις βάθους σε χρήστες των κοινωνικών υπηρεσιών. Η παρουσίαση των εμπειρικών αποτελεσμάτων της ποιοτικής, αλλά και της ποσοτικής έρευνας έγινε σε αντιπαραθετικό πλαίσιο των δύο δήμων, αλλά και με τη διάκριση της διάστασης της ορεινής και πεδινής τους διάταξης στο χώρο που αποτέλεσε και βασικό κριτήριο επιλογής της έρευνας.

Η έρευνα εστίασε σε έναν αριθμό χωριών που διαθέτουν τα χαρακτηριστικά είτε της ορεινής/ είτε της πεδινής διάταξης και βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη του μέσου όρου του δήμου από το κοντινότερο αστικό κέντρο.

Συνεισφορά της διατριβής στον επιστημονικό διάλογο

Η προσπάθεια συστηματικής αποτύπωσης των βασικών κοινωνικό-οικονομικών και γεωγραφικών εξαρτήσεων των ευάλωτων ομάδων είναι μια συνεχής διαδικασία που τονίζει την καθημερινή, επείγουσα και μεταβαλλόμενη ταυτότητά της. Η διατριβή αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια να αναδειχθούν οι αξίες και η προβληματική του χώρου, ως πεδίου συγκρότησης διαφορετικής δυναμικής και αναγκών, σε απομονωμένα και δυσπρόσιτα

περιβάλλοντα. Επιδιώκεται σε ένα δεύτερο επίπεδο να αντιμετωπιστεί η υγεία ως αγαθό διεκδίκησης στο χώρο διαμονής και αποτυπώνεται ο βαθμός της εξάρτησης των ηλικιωμένων και Α.με.Α. από τον τόπο διαμονής και τις καιρικές συνθήκες στην αναζήτηση των υπηρεσιών.

Στη διατριβή αναδεικνύεται η επιχειρησιακή ετοιμότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης, η οποία είναι προβληματική. Η τοπική αυτοδιοίκηση βρίσκεται στη δύσκολη θέση να επιβαρύνεται με ευθύνες που δεν έχει τα εφόδια για να ανταποκριθεί. Για αυτόν το λόγο αλλά και εξαιτίας του γενικότερου τρόπου λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης για να σχεδιαστεί αποτελεσματική κοινωνική πολιτική για το σύνολο του πληθυσμού, απαιτείται η συνεργασία διαφόρων χώρων. Η τεχνολογία είναι ένας τέτοιος χώρος και κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να προσφέρει στην διαχείριση πολλών προβλημάτων σχετικών με την ηλικία και την αναπηρία.

Εξάλλου, στο πλαίσιο της διατριβής προκύπτει ότι η αξία της πληροφορίας στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής έγκειται στην αξία που έχει για συγκεκριμένους καταναλωτές. Γι' αυτό και η υιοθέτηση μιας στρατηγικής για την τοπική κοινωνική πολιτική με τη χρήση των Τ.Π.Ε. σημαίνει κατοχύρωση προτύπων και πολιτικών και δημιουργίας διαφοροποιημένων προϊόντων. Δεν μπορούμε δε να παραβλέψουμε ότι οι χωρικές παράμετροι στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής συνδέονται με την εδαφική οργάνωση και τις γεωγραφικές κλίμακες καθώς η εδαφική θέση των δήμων και η σημείωσή τους στο χώρο είναι μια πρόκληση τόσο για τις ανάγκες που προκύπτουν για τους πολίτες, όσο για την ίδια τη δημοτική παρουσία.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Altpeter, M., Schneider, E., Bryant, L. Beattie, B. and Whitelaw, N. (2004). *Using the evidence base to promote healthy aging*. National Council on the Aging Evidence-based Health Promotion Series, Vol. 1. Washington, DC: National Council on the Aging.

Anderson, J. (2003). *Public policymaking* (5th ed.). Boston: Houghton Mifflin.

- Atkinson, D. (1999). *Scientific discourse in sociohistorical context: the philosophical transactions of the Royal Society of London 1675-1975*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Barnes, C. Oliver, M. and Barton, L. (2002). Disability, the Academy and the Inclusive Society. In C. Barnes, M. Oliver and L. Barton (eds), *Disability Studies Today*. Cambridge: Polity.
- Bauer, G., Davies, J. K. and Pelikan, J. M. (2006). The EUHPID Health Development Model for the classification of public health indicators. *Health Promotion International*, 21.